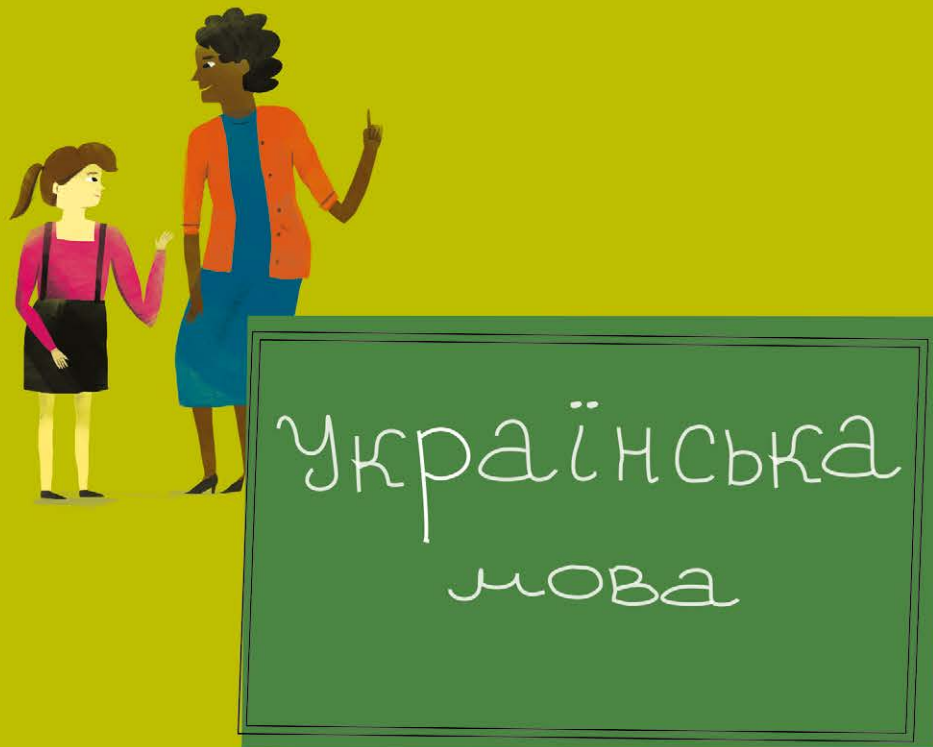

ВПРАВИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Українська мова

Методичні рекомендації і особливості предмету

Формування соціальної та громадянської компетентності на уроках української мови в межах змістової лінії «громадянська відповідальність» спрямовано на усвідомлення громадянської активності й відповідальності, здатності до реалізації громадянських прав і обов'язків задля розвитку демократичного громадянського суспільства.

У процесі вивчення української мови в школі розвиток соціальної та громадянської компетентностей може відбуватися через навчання на трьох рівнях: засвоєння знань про громадянську відповідальність («навчання про»), для розвитку розуміння і ставлення до громадянської відповідальності («навчання для розвитку розуміння та ставлень»), а також через здобуття практичного досвіду громадянської відповідальності («навчання через досвід»).

Навчання про:

- українську мову як державну мову українського народу, визначальну ознаку нашої держави, скарбницю культурних надбань нації та людства, засіб міжособистісного та міжнаціонального спілкування, єднання громадян України в суспільно-історичну спільноту;
- суспільний устрій, ролі й функції суспільних установ, суспільних інститутів, права та обов'язки громадянина, державні символи і цінності;
- культурні й духовні цінності українського та інших народів, норми, що регулюють стосунки між поколіннями, статями, національностями;
- сутність громадянського суспільства, демократії, прав, свобод і обов'язків людини і громадянина.

Навчання для розвитку розуміння і особистого ставлення:

- осмислення індивідом своєї громадянської ролі у суспільстві;
- формування ціннісного ставлення до людини, людської гідності, до суспільства, до праці тощо;
- поваги до української мови, українських законів, правових норм;
- здатностей критично оцінювати тексти соціально-політичного змісту;
- формування вміння ефективно вибудовувати комунікацію, аргументовано і грамотно висловлювати власну думку щодо взаємин, різноманітних життєвих явищ, реалізації громадянських прав й обов'язків, суспільно-політичних подій тощо;
- умінь реалізовувати громадянські права й обов'язки: знаходити способи розв'язання суспільно важливих питань, захищати й утверджувати соціально прийнятні і схвалені норми поведінки, брати участь у подіях суспільно-політичного життя.

Навчання «через» практичний досвід:

- засвоєння української мови, спілкування нею;
- трактування змісту понять у вивченні різних розділів шкільного курсу (наприклад, у розділі «Лексикологія» школярі за тлумачними словниками засвоюють сутність понять «особистість», «гідність», «права», «демократія», «громадянство» тощо);
- використання змісту текстів: різноманітних вправ із граматики, завдань, словникових диктантів, переказів, творів тощо, які розкривають питання культурних надбань нації та людства; суспільно-політичні події, актуальні суспільні проблеми та шляхи їх вирішення; українські закони, правові норми (наприклад, під час вивчення стилів української мови учні працюють зі зразками текстів офіційно-ділового стилю – уривками з міжнародно-правових актів та основних документів України);
- критичне оцінювання навчальної інформації, активне навчання у взаємодії – в обговоренні, дискусіях, на основі роботи у групах, парах.

Приклади вправ

Клас	Тема	Очікуваний результат	Складові громадянської компетентності, які можна розвивати за допомогою запропонованої вправи
------	------	----------------------	---

5

Значення мови в житті людини

- **знає** основні характеристики прав людини;
- **усвідомлює** важливість прав людини у повсякденному житті.

- повага до прав людини;
- повага до різних поглядів, ідей;
- усвідомлення важливості командної роботи та розподілу обов'язків у ній.

Вправа «Інсценування», 5 клас

Час: 15 хв.

Використані матеріали

Посібник з освіти дітей правам людини «Компасіто» («Знайомство з правами людини», с.15).
Посібник з освіти в галузі прав людини за участі молоді «Компас» (вправи «Інсценування», с. 162–164).

Мета

Пояснити основні характеристики прав людини, сприяти усвідомленню важливості прав людини у повсякденному житті.

Коментар

Учні попередньо мають загальні уявлення про права людини, знають Конвенцію ООН про права дитини.

Інструкція

1. Учасники об'єднуються у групи по п'ять-шість осіб.
2. Кожна команда отримує текст з описом характеристик прав людини та готується до його інсценізації (за допомогою пантоміми (без слів) учасники команди мають зобразити основні характеристики прав людини, тобто відповісти на запитання «Що таке права людини?»).

«Характеристики прав людини».

- **права людини є невід'ємні** (люди не можуть їх втратити, позаяк права мають відношення до самого факту людського існування);
- **права людини неподільні, взаємозалежні і взаємопов'язані** (різні права людини, по суті, тісно пов'язані між собою, не можуть розглядатися окремо. Здійснення одного права залежить від здійснення багатьох інших прав, немає жодного права, яке було б важливіше за інші);
- **права людини універсальні** (вони так само стосуються всіх людей в усьому світі, причому без обмежень за часом. Кожен має право користуватися правами людини незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового або іншого стану).

Обговорення

- Чи легко пояснювати права немовними засобами? Чому так? Чому ні?
- Які є інші немовні способи, щоб зобразити права людини? Які саме?
- Що нового учні дізналися про права людини?
- Що було спільного/відмінного у презентаціях команд?

Підсумок

В основі концепції прав людини лежать дві основні цінності: людська гідність, рівність. Права людини визнані для всіх осіб, в усьому світі та назавжди. Права людини є універсальними, тому вони однакові для всіх людей у кожній країні. Вони невід'ємні, неподільні, взаємозалежні, тому їх не можна відняти; всі права однаковою мірою важливі, вони доповнюють одне одного.

Клас	Тема	Очікуваний результат	Складові громадянської компетентності, які можна розвивати за допомогою пропонованої вправи
6	Власні та загальні іменники	<ul style="list-style-type: none"> • уміє характеризувати власну особистість; • розуміє зв'язок між характеристиками особистості та правами людини 	<ul style="list-style-type: none"> • повага до прав людини; • ціннісне ставлення до людини; • повага до людської гідності.

Вправа «Хто Я?», 6 клас

Час: 15 хв.

Використані матеріали

Посібник з освіти в галузі прав людини за участі молоді «Компас» (вправи «Сила квітів», с. 276–279, «Хто Я», с. 311–313).

Посібник з освіти дітей правам людини «Компасіто» (Загальна декларація прав людини (версія для дітей), с. 313–315).

Мета

Розвивати розуміння зв'язку між правами людини та характеристиками особистості, сприяти усвідомленню власної ідентичності.

Інструкція

1. Учні малюють сонце з промінцями. На сонці прописують своє ім'я, на променях – відповідь на запитання «Хто Я?» (стать, ролі в сім'ї/школі, релігія, етнічна належність, місце проживання, хобі тощо), використовуючи власні та загальні іменники.
2. Учитель роздає Конвенцію ООН про права дитини (версія для дітей). Учні аналізують, які з прописаних характеристик можуть бути пов'язані із правами дитини (наприклад, «учень/ця» – Стаття 28. Дитина має право на освіту. Держава вводить обов'язкову, доступну і безплатну початкову освіту, сприяє розвитку різних форм середньої освіти, забезпечує її доступність для всіх дітей. Шкільна дисципліна забезпечується методами, що ґрунтуються на повазі до людської гідності дитини. Освіта має бути спрямована на: розвиток особи, талантів, здібностей дитини, на виховання поваги до прав людини та основних свобод, на підготовку дитини до свідомого життя у вільному суспільстві в дусі миру, дружби, розуміння, толерантності і рівноправності, на виховання поваги до навколишньої природи).
3. Учні представляють свої напрацювання.

Обговорення

- Які іменники звучали частіше: власні чи загальні?
- Що учні дізналися одне про одного?
- Які характеристики особистості співвідносяться з правами дитини?

Підсумок

Всі люди різні, але рівні, вони мають однакові права незалежно від біологічних чи соціальних характеристик особистості.

Клас	Тема	Очікуваний результат	Складові громадянської компетентності, які можна розвивати за допомогою запропонованої вправи
7	Особові форми дієслова	<ul style="list-style-type: none"> • розуміє зв'язок між правами людей та демократію; • усвідомлює роль особистої участі в демократичних процесах. 	<ul style="list-style-type: none"> • повага до прав людини; • знання про обов'язки громадянина; • навички участі у демократичному процесі прийняття рішень у класі/школі.

Вправа «Демократія і права людини починаються з тебе», 7 клас

Час: 15 хв.

Використані матеріали

Хартія для кожної людини «Демократія і права людини починаються з нас» («Що таке демократичне громадянство», с. 8–9).

Мета

Пояснити зв'язок прав людини з демократією.

Інструкція

1. Учні отримують перелік тверджень, у якому вони мають відзначити ті, які стосуються їхньої школи.
2. У переліку тверджень визначити дієслова та записати їх, утворюючи 1-шу особову форму дієслова однини теперішнього часу (наприклад: вирішують – вирішую).

Перелік тверджень

- Люди самі вирішують, які речі є для них важливими.
- У більшості випадків люди не приймають рішень безпосередньо, а голосують за тих, хто буде представляти їх та їхні інтереси у ході прийняття рішень.
- Обрані представники працюють на благо всіх людей, а не діють у власних інтересах. Ось чому їм потрібно пояснювати мотиви своїх дій, і вони, звичайно ж, несуть відповідальність за них.
- Крім голосування, люди можуть впливати на прийняття рішень і по-іншому. Наприклад, люди можуть вийти на демонстрацію, якщо вони з чимось не погоджуються, або об'єднатися в групи за інтересами.
- У школі/класі існують певні правила, яких усі дотримуються, щоб жити і працювати разом.
- Рішення приймаються згідно з думкою більшості громадян, але думка меншості також береться до уваги, про цьому групам меншості надається захист.

Обговорення

- Які права людини згадано у твердженнях?
- З якими ситуаціями ми стикаємося в нашій школі (класі)?
- Чому право на участь є важливим у школі (класі)?
- Що відбувається, коли люди не використовують своє право на участь?

Підсумок

Демократичні процеси базуються на повазі прав людини (передбачають: право на участь у державних і вільних виборах, право на участь у культурному житті суспільства, на свободу мирних зборів і асоціацій, на свободу думки та вираження). Участь є одним з основних принципів Конвенції про права дитини. Всі діти мають право бути почутими, висловлювати власну думку, впливати на процес ухвалення рішень, які їх стосуються, обмінюватися думками.

Клас	Тема	Очікуваний результат	Складові громадянської компетентності, які можна розвивати за допомогою запропонованої вправи
8	Мова — найважливіший засіб спілкування, пізнання і впливу	<ul style="list-style-type: none"> розуміє і поважає права і свободи людини; пояснює власну позицію, щодо прав людини усвідомлює, що права людини є основою для кожного, щоб жити гідно. 	<ul style="list-style-type: none"> повага до прав людини; ціннісне ставлення до людини; готовність знаходити способи розв'язання суспільно важливих питань; уміння аргументовано і грамотно висловлювати власну думку.

Вправа «Де ви стоїте», 8 клас

Час: 15 хв.

Використані матеріали

Посібник з освіти в галузі прав людини за участі молоді «Компас» («Де ви стоїте?», с. 128–130, «Питання та відповіді стосовно прав людини», с. 424–426).

Мета

Сприяти розумінню права і свободи людини, розвивати повагу до інших людей та їхніх поглядів.

Інструкція

- У різних кутках класу розміщено таблички з написами: «Згоден/згодна», «Не згоден/не згодна», «Не визначився/не визначилася».
- Учитель читає твердження. Учасники слухають запропоновані твердження та обирають відповідну позицію, вказану на табличках.
- Учні, які зайняли протилежні кутки, мають пояснити, чому вони вибрали такі позиції.
- Учні можуть змінювати власну позицію, коли вони слухають коментарі одне одного.

Перелік тверджень:

- Люди мають обов'язок працювати, а не право.
- Деякі люди мають від природи більше прав, ніж інші.
- Деякі права важливіші за інші.
- Якщо права неможливо гарантувати, то немає сенсу їх мати.

Обговорення

- Яка функція мови виявляється у процесі пояснення власної позиції та позиції інших: спілкування, пізнання, вплив.
- Чи хтось змінив свою думку, коли слухали коментарі інших учнів? Якщо так, то які аргументи їх переконали?
- Які права людини пов'язані з твердженнями?
- Чому важливо знати, розуміти права і свободи людини?

Підсумок

Права людини — це моральні права, якими володіє кожна особа у світі просто тому, що він або вона є людиною; вони стосуються рівності, людської гідності, поваги, свободи і справедливості. Права людини задекларовано в міжнародних документах і Конституції нашої країни.

Клас	Тема	Очікуваний результат	Складові громадянської компетентності, які можна розвивати за допомогою пропонуваної справи
9	Текст як одиниця мовлення і продукт мовленнєвої діяльності	<ul style="list-style-type: none"> знає і розуміє міжнародні документи в галузі прав людини; виявляє зацікавленість у пропагуванні прав людини; висловлює судження щодо групи людей, які потребують особливого захисту. 	<ul style="list-style-type: none"> повага до прав людини; навички критичного опрацювання інформації.

«Міжнародні документи в галузі прав людини», 9 клас

Час: 15 хв.

Використані матеріали

Посібник з освіти в галузі прав людини за участі молоді «Компас» («Вибрані міжнародні документи в галузі прав людини», с. 599–620).

Мета

Пояснити необхідність існування міжнародних документів у галузі прав людини, сприяти усвідомленню важливості захисту певних груп населення.

Інструкція

- Учні об'єднуються у 5 груп та отримують статті міжнародних документи ООН в галузі прав людини. Наприклад,
  - 1-ша група – Стаття Загальної декларації прав людини;
  - 2-га група – Стаття Міжнародного пакту про громадянські і політичні права;
  - 3-тя група – Стаття Конвенції про права дитини;
  - 4-та група – Стаття Конвенції про права інвалідів;
  - 5-та група – Стаття Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок.
- Кожна група, прочитавши текст статті, прописує стиль мовлення та його характерні особливості: функції, загальні та мовні ознаки.

Обговорення

- Який стиль висловлювання запропонованих статей?
- Які характерні особливості має офіційно-діловий стиль: функції, загальні та мовні ознаки.
- Які міжнародні документи визначають права людини? Яка їх функція?
- Які групи людей потребують особливого захисту у вашій місцевості?

Підсумок

Права людини набувають дедалі більшого значення і отримують все ширшу підтримку. Це перемога не тільки захисників прав людини, але всіх людей взагалі. Наслідком цих успіхів стала розробка текстів (документів) із прав людини, а також процедур їх виконання. Визначені документи в галузі прав людини встановлюють для держав норми поведінки, що покладає на державні інституції певні обов'язки відносно громадян. Поряд із визнанням основних прав особистості в деяких документах із прав людини визнаються права певних груп людей. Такі особливі заходи захисту ухвалено через те, що в минулому траплялися випадки дискримінації цих груп унаслідок їхнього незахищеного і вразливого становища в суспільстві.

Клас	Тема	Очікуваний результат	Складові громадянської компетентності, які можна розвивати за допомогою пропонуваної вправи
5	Лексичне значення слова	<ul style="list-style-type: none"> • розуміє сутність поняття «участь»; • висловлює судження про важливість участі у процесі прийняття рішень. 	<ul style="list-style-type: none"> • навички участі у суспільно-політичному житті • повага до прав людини • повага до різних поглядів, ідей, • навички критичного мислення; • навички співпраці.

Вправа «Снігова куля участі»,

5 клас

Час: 15 хв.

Використані матеріали

Скажи своє слово: посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті («Снігова куля участі», с. 111–112).

Посібник з освіти дітей правам людини «Компасіто» («Участь», с. 298–304).

Мета

Поглибити розуміння поняття участі; сприяти залученню учнів до процесу ухвалення рішень.

Інструкція

1. Учитель показує картинку з посібника «Компасіто» (с. 298, «Участь») та пропонує кожному/ній учню/учениці написати на папері визначення поняття «участь».
2. Учні об'єднуються у пари. Обидва учасники в парі мають презентувати одне одному свої визначення поняття «участь» та погодити спільну позицію між собою.
3. Наступним кроком є групування пар – формування груп по чотири особи. Кожна пара у групі представляє своє визначення поняття «участь» та погоджує спільну позицію між собою.
4. Групи представляють свої напрацювання (з урахуванням часу на коментарі та роз'яснення).

Обговорення

- Яке лексичне значення має слово (поняття) «участь» у тлумачному словнику української мови?
- Чому участь для дітей є важливою?
- В ухваленні яких рішень щодо життя класу/школи ви берете участь?

Підсумок

Орієнтація на розуміння, що участь - це включення в діяльність, виконання разом спільної дії, вирішення проблем чи поставлених завдань; відповідальність за ухвалення рішень; висловлювання власної думки й слухання думок інших.

Клас	Тема	Очікуваний результат	Складові громадянської компетентності, які можна розвивати за допомогою пропонуваної вправи
------	------	----------------------	---

6

Групи прикметників за значенням: якісні, відносні, присвійні

- **розуміє** поняття делегування влади;
- **усвідомлює** поняття відповідальності та уповноваження через обговорення позицій голови класу/школи.

- навички участі у суспільно-політичному житті;
- громадянська свідомість;
- відповідальність;
- повага прав людини;
- упевненість у собі;
- навички критичного мислення;
- навички співпраці.

Вправа «Супергерой»,

6 клас

Час: 15 хв.

Використані матеріали

Голлоб Р., Вайдингер В. «Зростаємо в демократії»: плани уроків для початкового рівня з питань ОДГ/ОПЛ. Том II («Супергерой?», с. 69, 134).

Мета

Сприяти участі школярів в обговоренні основних характеристик та позицій голови класу/школи.

Коментар

Після обговорення вчитель може запропонувати написати на аркуші паперу свої імена тим, хто зацікавлений зайняти згадану посаду.

Інструкція

1. Учні об'єднуються у групи по 4-5 осіб.
2. Школярі отримують стікери та прописують на них характеристики та відповідальності, якими повинен володіти голова класу/школи, учні використовують при цьому якісні та відносні прикметники.
3. Кожна група зачитує та прикріплює напрацьовані характеристики на малюнок «супергероя» (роздатковий матеріал для учнів, «Зростаємо в демократії», том II, с. 134), розміщений на дошці.

Обговорення

- Які прикметники ви дібрали, до яких груп за значенням вони відносяться?
- Що виражають якісні прикметники?
- Чи повинен голова класу/школи бути супергероєм? Якщо так, то чому?
- У яких ситуаціях голова класу/школи повинен бути як усі?

Додаткове запитання:

- У яких ситуаціях, на вашу думку, голова класу/школи повинен бути замінений іншою кандидатурою? Як?

Підсумок

Орієнтація на усвідомлення учнями важливості участі у процесі визначення голови класу/школи, його характеристик та позицій; почуття відповідальності за певну частину шкільного життя, добробут інших людей і суспільства в цілому.

Клас	Тема	Очікуваний результат	Складові громадянської компетентності, які можна розвивати за допомогою пропонованої вправи
7	Види дієслова	<ul style="list-style-type: none"> • розуміє механізми демократичного голосування; • усвідомлює значення участі людей у справедливих і демократичних виборах; • знаходить способи розв'язання суспільно важливих питань. 	<ul style="list-style-type: none"> • навички участі у суспільно-політичному житті; • знання про обов'язки громадянина; • повага до прав людини та людської гідності.

Вправа «Кожен голос має значення», 7 клас

Час: 15 хв.

Використані матеріали

Посібник з освіти дітей правам людини «Компасіто» («Кожен голос має значення», с.100–105).

Мета

Поглибити розуміння механізмів демократичного голосування.

Інструкція

- Учні збираються в коло для обговорення питань:
    - Що таке «справедливі» вибори?
    - Чому голосування має бути таємним?
    - Хто отримує можливість голосувати?
    - Що означає «ваш представник»?
    - Які у нього обов'язки?
  - Учні об'єднуються на парну кількість груп та отримують текст-ситуацію (дві-три групи працюють над однією ситуацією).
  - Завдання: відповідно до ситуації розробити план демократичного ухвалення рішень із використанням дієслів доконаного виду (що зробити?)
- Ситуації**
- *Вашому спортивному клубу потрібен президент. У клубі 60 членів. Як вирішити, хто стане президентом?*
- Для виконання вправи можна представити орієнтовний перелік запитань:
- Хто бере участь?
  - Чи у всіх є можливість зробити свій вибір?
  - Яке голосування є справедливим?
  - Яким буде голосування: таємним чи відкритим?
  - Чи всі знають, за кого і за що вони голосують?
- Групи по черзі представляють свою роботу.

Обговорення

- Які дієслова доконаного виду прописано у плані?
- Назвіть засіб творення дієслів доконаного виду.
- У чому схожі і чим відрізняються плани прийняття рішень щодо ситуації?
- Яка ідея спрацює краще? Яку ідею ми повинні застосувати?

Підсумок

Орієнтація учнів на розуміння того, що вони можуть брати участь у різних формах виборів, щоб вирішувати певні питання шкільного життя.

Клас	Тема	Очікуваний результат	Складові громадянської компетентності, які можна розвивати за допомогою запропонованої вправи
8	Словосполучення	<ul style="list-style-type: none"> • усвідомлює можливі форми участі в громадах та організаціях; • висловлює думку щодо власної участі в суспільно-політичному житті. 	<ul style="list-style-type: none"> • навички участі у суспільно-політичному житті; • навички реалізації громадянських прав і обов'язків.

Вправа «Форми участі», 8 клас

Час: 15 хв.

Використані матеріали

Скажи своє слово: посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті («Форми участі», с. 25–26).

Навчання демократії: збірник практичних занять з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини / Р. Голлоб, П. Крапф. – Пер. з англ. та адаптація Н. Г. Протасової. Том VI («Шляхи участі у демократії», с. 70).

Мета

Визначити можливі форми суспільно-політичної участі.

Інструкція

1. Учні об'єднуються в 4-5 груп та отримують завдання написати перелік можливих форм і заходів їхньої участі в суспільно-політичному житті.
  2. Учитель роздає підготовлений перелік форм участі та пропонує порівняти його зі своїм.
  3. У тексті учні знаходять три словосполучення та визначають їх вид за способами вираження головного слова.
  4. У процесі роботи вчитель, за потреби, пояснює незрозумілі слова в тексті (наприклад, неформальна освіта, неурядові організації, кампанія тощо).
- активна участь в організації/клубі та виконання обов'язків у цій організації;
  - молодіжні ради, парламенти, форуми, комітети та інші структури як традиційний спосіб участі в ухваленні рішень у рамках міжнародної, національної, регіональної або місцевої влади, шкіл, клубів, неурядових організацій тощо;
  - консультації – використовуються в процесі ухвалення рішення, щоб висловити своє занепокоєння з приводу тієї чи іншої проблеми, внести пропозиції щодо її вирішення;
  - різні рівні участі молодих людей у проектах та заходах (як організованих, так і неорганізованих);
  - членство в політичних партіях, спілках, групах інтересів;
  - участь у виборах (щоб голосувати та бути обраним).
- Орієнтовні форми участі**
- волонтерська робота;
  - участь у різних формах неформальної освіти;
  - навчання рівний – рівному: залучення молодих людей до навчання їхніх однолітків (наприклад, програми з питань здорового способу життя, освітні кампанії тощо);

Обговорення

- Визначте, який вид словосполучень за способом вираження головного слова дібрано з тексту?
- Назвіть форми участі молоді, що переважають у вашій громаді чи організації.
- У який спосіб ви можете брати участь у суспільно-політичному житті вашої місцевості?
- Які форми участі для вас не відкриті? Чому?

Підсумок

Є багато форм суспільно-політичної участі молодих людей у процесі вирішення проблем, що стосуються їх та місцевої громади. Одні форми участі приваблюють молодих людей більше, інші – менше; деякі можуть бути більш доречними в певному контексті, ніж інші, і кожна з цих форм має свій потенціал та свої обмеження.

Клас	Тема	Очікуваний результат	Складові громадянської компетентності, які можна розвивати за допомогою пропонуваної вправи
9	Види дієслова	<ul style="list-style-type: none"> • усвідомлює важливість участі у суспільно-політичному житті країни, регіону, міста, громади; • знаходить способи розв'язання суспільно-політичних питань • аналізує переваги і ризики від участі людей у суспільно-політичному житті країни, громади. 	<ul style="list-style-type: none"> • навички участі у суспільно-політичному житті; • вміння аргументовано і грамотно висловлювати власну думку щодо різноманітних життєвих явищ; • навички реалізації громадянських прав і обов'язків; • громадянська свідомість; • відповідальність; • навички критичного мислення.

Вправа «Участь у політиці», 9 клас

Час: 15 хв.

Використані матеріали

Навчання демократії: збірник практичних занять з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини / Р. Голлоб, П. Крапф. – Пер. з англ. та адаптація Н. Г. Протасової. Том VI («Чи повинні ми брати участь у політиці?», с. 70).

Мета

Імітація ситуації для розуміння важливості участі у подіях суспільно-політичного життя.

Ресурси

Картки для рольової гри.

Інструкція

1. До участі запрошуються 4 учні, які будуть розігрувати рольову гру.
2. Вони мають розіграти розмову між чотирма новоприбулими громадянами, які приїхали до новоствореної країни і прагнуть побудувати нове суспільство. Є всі можливості для створення хорошого уряду, але у кожного є свій досвід життя.

Розмова чотирьох новоприбулих громадян.

Громадянин 1:

«Там, звідки я приїхав, ніхто дуже не турбувався про політику та уряд. Ми завжди були зайняті нашим щоденним життям. Отже, тут я, напевне, також не захочу турбуватися про політику».

Громадянин 2:

«Так само це відбувається у нашій країні... Та я ніколи, справді, не розумів, що відбувається між політиками. Вони зробили так, що це виглядає дуже складно і дуже заплутано, щоб ми навіть не намагалися зрозуміти».

Громадянин 3:

«У нашій країні все було по-іншому. Ми намагалися, але люди, які мали владу, не дозволили б нам брати в цьому участь, нас би залякали, якби ми спробували. Отже, зрештою ми залишили спроби участі у політиці та управлінні».

Громадянин 4:

«У моїй країні були вибори, та наші політики обіцяли нам хороший уряд. Але це не стало реальністю. Політики використовували уряд для того, щоб збагатитися. Всі політики корумповані».

Обговорення

- Використовуючи непряму мову проговоріть, які основні чотири точки зору висловлено громадянами щодо участі у суспільно-політичному житті? Чи ви погоджуєтесь? Чому так або чому ні?
- Що втраять четверо громадян, якщо не будуть брати участі у суспільно-політичному житті?
- Які переваги, на вашу думку, особи отримують від участі у суспільно-політичному житті країни, громади?
- Які переваги, на вашу думку, отримає нова країна від участі людей у суспільно-політичному житті?
- Які можливі ризики або втрати пов'язані з тим, що будь-хто ухвалює рішення щодо участі у суспільно-політичному житті?
- Зважуючи переваги та ризики, як ви вважаєте, чи доцільно брати участь у суспільно-політичному житті країни, регіону, міста, громади?

Підсумок

Уряд впливає на життя людей багатьма способами. Шляхом участі в роботі уряду люди можуть мати голос під час ухвалення рішень. Якщо люди ухвалюють рішення не брати участі у суспільно-політичному житті, вони не матимуть права голосу в ухваленні цих рішень.